

Орозалиева Б.Э.

SEA (СТАРТТЫК ЭКСПЕРИМЕНТ) ЫКМАСЫ ИННОВАЦИЯ КАТАРЫ
ПЕДАГОГИКАЛЫК СИСТЕМАДА

Орозалиева Б.Э.

SEA (СТАРТОВЫЙ ЭКСПЕРИМЕНТ) КАК ИННОВАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
СИСТЕМЫ

B.E. Orozalieva

THE ROLE OF THE SEA (STARTED EXPERIMENT) USES AS A INNOUATION IN THE
SYSTEM OF TEACHING

УДК: 372.857

Бул макалада SEA ыкмасынын азыркы педагогикалык системага зарылдыгы жана анын артыкчылыктары жөнүндө баяндалат, ошондой эле SEA ыкмасындагы өтүлгөн сабактын иштелмеси кошо берилген.

Негизги сөздөр: инновация, эксперимент, мониторинг, презентация, божомолдоо, байкоо, натыйжа.

В данной статье говорится о необходимости и успешности методики SEA в применении современной педагогической системе, также приложена разработка урока по методу SEA.

Ключевые слова: инновация, эксперимент, мониторинг, презентация, гипотеза, наблюдения, результат.

This text is set out on the heed and the success of SEA technigues in modern educational system, as applied to develop a lesson on technigue SEA.

Key words: innuation, experiment, monitory, prezetation, prediktin, watching, conclusion.

Инновация (анг. «жаңылануу, өзгөрүү» деген сөз) педагогикалык системада илимдин, техниканын жаңы жетишкендиктерин, жаңы технологияны колдонуу менен окуу-тарбия процессинин жаңылануусуна жетишүү, б.а. натыйжалуу, эффективдүү кайра жаралуу процессин түзүү дегенди билдирет.

Окуу-тарбия процесси-бул экөө ажырагыс, бир бүтүн нерсе. Ата-энелердин, мугалимдердин, мектептин берген тарбиясы – бала үчүн, өсүп келаткан инсан үчүн эң кымбат белек. Бүгүнкү күндө Кыргызстаныбыз билим берүүнүн эл аралык алкагына чыгып жатат. Окуу-тарбия процессине ар түрдүү сунуштар, усулдар, ыкмалар киргизилүүдө. Ага карабастан, балдардын сабакка болгон кызыгуусу төмөн. Бирок Кыргызстан өз алдынча эгемендүү мамлекет болгондон бери, мугалимдерге караганда көп жагынан өнүгүп-өскөн, алдыга жылган окуучулар бар.

Ошол эле кезде көп окуучулар көркөм адабиятты дегеле окушпайт, маалымат, газета менен эч байланышпайт. Жалаң компьютердеги терс таасир берүүчү оюндар менен алек. Албетте, жаңы технологиялардын көп жакшы жактары бар. Тилекке каршы, биздин балдар интернеттен окууга керектүү маалыматтарды албай, деградацияга алып келүүчү маалыматтар менен сугарылып жаткан учуру. Кээ бир колунда бар ата-энелер балдарын компьютер, интернет менен камсыз кылып, электрондук китептерди алууга мүмкүнчүлүк түзүп жатышат. Ком-

пьютерден каалаган бетин ачып окуп, өз билимдерин тереңдетип, окуунун алдыңкылары болууга жетишүүдө. Бирок окуучулардын баары электрондук китепканага толук өттү деп айтууга кыйын, анткени азыркы экономикалык каатчылык учурунда баардык ата-энелер бул шартты түзүп берүү мүмкүнчүлүгү жок. Керек болсо, интернет эмне экенин билбеген балдар бар. Алар болгону сабакка келгенде гана компьютерди ачып, ошондо дагы программанын алкагында иштей алат. Дагы бир окуучулардын окууга кызыкпай жаткан себебинин бири - китепканага барып, китептерди дегеле окушпайт. Көркөм адабиятты окубаган адамдын руханий дүйнөсү жарды болот. Ал эми бүгүнкү ата-энелер балдарынын курсагын тойгузсам, жакшы кийинтсем болду дешет. Ошентип үй-бүлө тарабынан балага көңүл бурулбай калды.

Балдарды жекече иштөөгө үйрөтүү керек. Мен Германиянын эл аралык кызматташтык коомунун “Старттык эксперимент” деген долбоорунун 2014-жылы Ош шаарында өткөрүлгөн семинарына катышып, тренерлердин үйрөтүүсү менен “Старттык эксперимент” ыкмасында сабак өтүүнү үйрөнүп, атайын сертификат алдым. Бул программа так жана табигый предметтери үчүн ылайыкталган. “Старттык эксперимент” деп өзүнүн аты айтып тургандай, сабак этап этабы менен өтүлүп, мониторинг жүргүзүү аркылуу мугалимге усулдук жардамдар берилгендиги менен өзгөчөлөнүп турат. Мугалимдер, окуучулар көнүп калгандан кийин “старттык эксперимент” берилгенде окуучулар байкоолорду жазып, анын ичинен мугалим байкоону тандап алат. Ага карата окуучунун гипотеза, божомолдоо чыгарууга мүмкүндүк берген суроону мугалим түзүшү керек. Суроо окуучуга жеткиликтүү жана так болуш керек. Так дана экспериментти жүргүзүү менен окуучу жөнөкөй ой жүгүртүп олтуруп, ар бир коюлган параметрлердин үстүнөн иштеп, кандайдыр бир кичинекей илимий ачылыш жасаганга жетишет. Класста олтурган бир дагы окуучу бош калбайт. Класста сабакка катышкан 30 же 34 бала болсо дагы, баары тең иштеп, аракет кылышат. Кийин туура же туура эмес деп тажрыйбада аныктап, концепция чыгарууга үйрөнүшөт. Акырында сабактын темасын, бөлүмүн окуучу түшүнгөндөн кийин өзү жыйынтык чыгарат. Мында мугалим азыраак иштеп, окуучу көп иштейт. Бул

ыкманын өзгөчөлүгү сабакка анализ берүүдө мониторинг деп аталат. Ачык сабакка кирген кесиптеш-мугалимдер жыйынтыгында чогулуп, тегерек олтуруп алышып, бетме-бет баарлашат. Эң алгачкы эле сабак берген мугалимди ийгиликтүү сабак бергени менен куттуктап, анын ойлорун угушат.

Сабак учурунда бир мугалим окуучулардын активдүүлүгүн карап олтурса, экинчиси мугалимдин сүйлөө ыкмасын көзөмөлдөйт, дагы бирөө окуучунун жана мугалимдин сабак учурунда кетирген убактыларын жазып олтурат. Ушулардын баары анан эске алынат. Ошентип мониторинг аркылуу мугалимге усулдук жардам берилет. Эң жөнөкөй байкоодон сапаттуу билим алууга болот. Эксперимент өткөрүлгөндөн кийин окуучуларынан сабактын өтүшү боюнча сураганда: “Бизге берилген суроого жоопту ойлонуп жаздык, экспериментти колубуз менен жасадык, ойлонуп презентация өткөрдүк. Мындай сабактар эсибизде калат” дешкен. Чындыгында эле мурда “5” алып жүргөн окуучулар баа албай, “2” жана “3” алгандар “4”, “5” деген баага жетишкен. Ушундай сабактардан кийин окуучунун кызыгуусу, өзүнө болгон ишеничи артаат.

“Старттык эксперимент” ыкмасын окуп, үйрөнүп келгенден кийин бир нече жолу бул ыкма менен сабактар өтүлүп, ыкманын актуалдуу экендигине терең ишендим. Бул ыкманын артыкчылыгын башкаларга жеткирүү максатында ОГПИнин окуу маалымат департаменти тарабынан уюштурулган «Мыкты усулчу» конкурсуна катышып, бул ыкманын өзгөчөлүгү менен тааныштырдым.

Мен төмөндө, ОГПИнин окуу маалымат департаменти тарабынан уюштурулган «Мыкты усулчу» конкурсуна 2-турнда SEA (старттык эксперимент) ыкмасы менен өтүлгөн ачык сабактын иштелмесин сунуштайм.

SEA ыкмасы боюнча сабактын планы.

Анатомия. Тема: Рефлекс.

Старттык эксперимент:

Эки окуучуну столдун жанына чыгарып, окуучуларды карап турушун суранабыз. Эки окуучуга байкатпастан темир идишти жерге катуу таштап, кандай өзгөрүү болгондугун байкайбыз.

Керектелүүчү материалдар:

- Темир табак, чипсы, пияз, лимон, таттуу пирог, скарификатор, (ийне)
- нашатырь спирти, туз, шекер, ысык жана муздак суу, кисточка,

Байкоо:

- Доскада Асель менен Мухаммед турганын байкадым.
- Эки окуучу турганын байкадым.
- Эжеке табакты жерге таштаганда үндүн катуу чыккандыгынан балдар чоочушту.
- Чоочуу сезимин байкадым.
- Кыз катуу чоочуду.
- Коркуу сезимин, жүзүндө коркуу сезимин байкадым.
- Экөөнүн тең көзүнүн ирмелгенин байкадым.
- Сезүү органдарынын иштегенин байкадым.

Текшерүүчү эксперимент:

- үч окуучу чыгып старттык экспериментти кайталап, берилген байкоолордун тууралыгын текшершти

Тандалган байкоолор:

- Чоочуу сезимин байкадым. Экөөнүн тең көзүнүн ирмелгенин байкадым.
- Сезүү органдарынын иштегенин байкадым. Коркуу сезимин байкадым.
- Катуу үн чыккандыктан балдар чоочушту.
- Чоочутканда эч кандай кыймыл көргөн жокмун бирок, чочуганын байкадым.

Суроолор:

- Эмне үчүн табакты таштады?
 - Эмне үчүн балдарда чоочуу жана коркуу сезими пайда болду?
 - Эмне үчүн көзү ирмелди?
- Гипотеза (божомол):**
- Балдарды чоочутуп, рефлекс пайда кылыш үчүн таштады окшойт.
 - Анткени коркуу сезими пайда болду окшойт.
 - үн чыкканда шарттуу рефлекс пайда болду окшойт.

- Угуу органыбыз жакшы иштегендиктен үндөн катуу чоочушту.

- Анткени көздө рефлекс пайда болду окшойт.

Эмне изилденет?

- Организмдин сырткы чөйрөгө жооп кайтаруусун аныктоо.
- Рефлексдин түрлөрүн аныктоо.
- Организмге таасир этүүчү сырткы таасирлерди аныктоо.

Верификациялык эксперименттер:

1-топ: керектелүүчү материалдар.

- ◇ Таттуу пирог.
- ◇ Чипсы
- ◇ Түтүк.

Иштин жүрүшү: Окуучулар таттуу пирог, чипсы, түтүктүн жардамы менен организмдин сырткы чөйрөгө жооп кайтаруусун аныктоо.

2-топ: керектелүүчү материалдар.

- ◇ Аммиактын 10% эритмеси.
- ◇ Буудайдын бир башы.
- ◇ Кисточка.
- ◇ Скарификатор.

Иштин жүрүшү: Окуучулар өз алдынча аммиактын 10% эритмеси, буудайдын бир башы, кисточка, скарификатордун, түтүктүн жардамы менен рефлексдин түрлөрүн аныктоосу керек.

3-топ: керектелүүчү материалдар.

- ◇ Туз.
- ◇ Шекер.
- ◇ Калемпир.
- ◇ Лимон.
- ◇ Кагаз.

Иштин жүрүшү: окуучулар туз, шекер, калемпир, лимон, кагаздын жардамында организмге таасир этүүчү сырткы таасирлерди аныктоосу керек.

Концепция:

1-топ:

◇ Биз бүгүнкү сабакта организмдин сырткы чөйрөгө жооп кайтаруусунун натыйжасында рефлекс пайда болушун аныктадык.

◇ Байкоону, анализдөөнү, тажрыйба жүргүзүүнү үйрөндүк.

2-топ:

◇ Рефлекс жөнүндө терең маалымат алдык.

◇ Музыка коюп түтүк менен көзгө үйлөгөндө көз ирмелип бирок, музыканы коюп көзгө үйлөгөнгө чейин эле көз ирмеле баштады, бул рефлекс экен.

◇ Пирогду жегич келгенде музыка угуп рефлести тормоздоо мүмкүн экенин билдим.

◇ Рефлекс шарттуу жана шартсыз болоорун билдим.

3-топ:

◇ Биз сырткы жана ички күчтөрдүн таасири астында организмде рефлекс пайда болушун билдик.

◇ Тилдин үстүндөгү сезгич клеткалар ар кандай жерде жайгашкандыгы кызыктуу болду.

◇ Тилге куюлган ар түрдүү даамдарга организм шилекей бөлүп чыгаруу менен жооп бергенин билдик.

Концепциянын колдонушу:

◇ Күнүмдүк турмуш тиричилигибизде.

◇ Медицинада.

Колдонулган адабияттар:

1. Адамдын анатомиясы. Ж.З. Закиров, Ч.С. Давлетов. Б. 2012-ж
2. Кут билим газетасы. 19-октябрь. 2012-ж. №40 (10498).
3. «Ден соолук» медициналык энциклопедия. Абдыбекова Ш., Ф. 1991-ж.
4. Петришина О.Л. Анатомия Просвеще- 1979-ж.

Рецензент: к.п.н., доцент Аткакурова А.Дж.